

ДВОЈНА ПОЛУЈАЗИЧНОСТ И ДЕИКСА

Ненад П. ГЛУМБИЌ¹, Ане М. БОЖИНОВИЌ²

Факултет за специјална едукација и рехабилитација, Белград¹
ШОСО „Свети Сава“ - Умка, Белград²

Резиме

Деиктичките зборови се семантички празни зборови чие конкретно значење зависи од контекстот. Децата со лесна ментална ретардација овладуваат со правилна употреба на деиктички лексеми значително подоцна во споредба со децата со просечни интелектуални способности, меѓутоа нивните достигнувања одговараат на достигнувањата на децата со иста ментална возраст.

Цел на ова истражување е да ги утврди евентуалните разлики во совладувањето на деиктичките лексеми кај монолингвалните и билингвалните деца со лесна ментална ретардација.

Примерокот содржи 90 испитаници со лесна ментална ретардација, двата пола, на возраст од 12 до 15 години. Примерокот е поделен на три потпримероци со по 30 испитаници. Првиот и вториот потпримерок го чинат монолингвални деца со различно етничко потекло, додека третиот потпримерок ги опфаќа билингвалните испитаници. Можноста за употреба на деиктичните лексеми е испитана со примената на Јазичниот корпус за процена на употребата на деиктичките лексеми.

Резултатите покажуваат дека способностите за соодветна употреба на деиктиката се статистички значајно подобро развиени кај обете групи на монолингвални испитаници во однос на билингвалните испитаници со лесна ментална ретардација ($p < 0.001$).

Клучни зборови: *деикса, лесна ментална ретардација, билингвизам*

Адреса за сепаратите:

Ненад П. ГЛУМБИЌ
Универзитет во Белград
Факултет за специјална едукација и рехабилитација
Високог Стевана 2, 11000 Белград, Србија
nglumbic@eunet.yu

TWO FOLD SEMILINGUISM AND DEIXIS

Nenad P. GLUMBIKJ¹, Ane M. BOZHINOVIKJ²

Faculty of Defectology, Belgrade¹
Prim. and second. "Sveti Sava"-Umka, Belgrade²

Abstract

Deictic words are semantically empty words whose meaning depends on context. Although children with mild mental retardation acquire an adequate usage of deictic words with significant delay comparing to the children with average intellectual capabilities, their performances could be matched with those obtained by younger children with same mental age.

The objective of this article is to determine possible differences between monolingual and bilingual participants with mild mental retardation regarding deictic words usage.

The sample consisted of 90 participants with mild intellectual disability, of both sexes, aged from 12 to 15. Whole sample was divided into three subsets with 30 participants in each of them. The first two subsets include monolingual children of different ethnical origin, while the third subset includes bilingual participants. Possibility of an adequate using of deictic lexemes was determined by Language corpus for the estimation of the deictic lexemes' usage.

Obtained results show that both groups of monolingual participants attained significantly better results than bilingual children with mild mental retardation ($p < 0.001$).

Key words: *deixis, mild mental retardation, bilingualism*

Address requests for reprint to:

Nenad P. GLUMBIKJ
University of Belgrade
Faculty of Defectology
Visokog Stevana 2, 11000 Belgrade, Serbia
nglumbic@eunet.yu

Вовед

И покрај тоа што деикса се смета за една од клучните способности за стекнување на јазикот, областа деиктика е една од најмалку истражуваните подрачја на прагматичниот говор. Ако земеме предвид тоа дека многу автори ги користат термините индексикалност и деикса како меѓусебно менливи, во овој труд правиме разлика меѓу овие термини, на начинот на кој тоа го чинел Левинсон (1). Левинсон смета дека терминот индексикалност треба да се користи за означување на поширокиот феномен на контекстуалната зависност, додека деикса означува потесно, лингвистички релеватни аспекти на индексикалноста.

Имајќи предвид дека деиктичките зборови припаѓаат во групата семантички празни лексеми, правилната употреба на некои деиктички зборови може да биде многу збунувачка, како за малите деца така и за децата со ментална ретардација.

Во нашите некогашни истражувања сме применувале Јазичен корпус за процена на употребата на деиктички лексеми (2) на примерок од 140 испитаници со лесна ментална ретардација, на возраст од 10 до 17 години. За разлика од децата со просечни интелектуални способности кои скоро сите биле успешни на овој тест (2), повеќе од 80% од нашите испитаници успеале да дадат точни одговори на само четири од вкупно петнаесет поставени прашања (3).

Се покажало дека испитаниците со лесна ментална ретардација немаат единствена шема на достигнувањата, што покажува дека нивната способност за разбирање и соодветна употреба на деиктиката не зависи само од сознајните чинители. Двојната полујазичност на многу деца со лесна ментална ретардација можно е да биде една од најверојатната причина за релативно слабите достигнувања на овие деца на наведениот тест. Цел на ова истражување е да укаже на можните разлики меѓу монолингвалните и билингвалните деца со лесна ментална ретардација во односот на совладаноста на деиктичките лексеми.

Introduction

Although deixis could be seen as one of the core ability for language acquisition it is also one of the most understudied areas of pragmatic language. Given that many authors use deixis and indexicality as mutually changeable terms in this article we are about to make a difference between these two terms according to Levinson's specification (1). Namely, Levinson argued that indexicality should be use to label broader phenomena of contextual dependency, while deixis denotes narrower linguistically relevant aspects of indexicality.

Baring in mind that deictic words belong to the group of semantically empty lexemes correct usage of certain deictics could be quite confusing for small children as well as for the children with intellectual disability.

In our previous research we have applied Language corpus for the estimation of the deictic lexemes' usage (2) in a sample of 140 participants with mild intellectual disability, aged from 10 to 17. In contrast to the children with average intellectual level who were almost all successful in this test (2), more than 80% of our participants managed to respond correctly to only four out of 15 assigned questions (3).

It was revealed that participants with mild mental retardation did not have unique pattern of the attainments, which shows that their ability to understand and adequately use deictic words depends on many factors, other than cognitive ones. Twofold semilinguism of many children with mild intellectual disability could be taken for one of the most possible explanations for relatively poor accomplishment of these children in applied tests. The objective of this research was to determine possible difference between monolingual and bilingual children with mild intellectual disability in deictic words acquisition.

Методологија на истражувањето

Примерок

Примерокот го чинат 90 испитаници со лесна ментална ретардација, од двата пола, на возраст од 12 до 15 години. Сите испитаници посетуваат училишта за деца попречени во менталниот развој.

Целокупниот примерок е поделен на три потпримероци со по 30 испитаници. Првите два потпримероци ги чинат монолингвалните испитаници со различно етничко потекло-српско и ромско. Првиот потпримерок-М1 го чинат испитаниците чие етничко потекло и мајчин јазик е српски. Другиот потпримерок го чинат ромски деца кои зборуваат исклучиво на српски јазик и кои се во главно асимилирани во јазичката доминантна средина. Третиот потпримерок го чинат билингвалните испитаници-Роми, кои во секојдневната комуникација се служат и со ромски и со српски јазик.

Техника на испитувањето

Можноста за употреба на деиктичките лексеми е испитана со примената на Јазичниот корпус за процена на употребата на деиктичките лексеми (2). Наведениот јазичен корпус се состои од 15 задачи во вид на комуникативни реченици или краток дискурс. На крајот од секоја задача се понудени неколку деиктики, а од испитаниците се бара да ја изберат соодветната лексема. Бараните зборови припаѓаат на личната, просторната и временската деикса. Во поранешните истражувања на деца со оштетен слух (2) процената е реализирана со впишување на избраниот збор. Со обзир на тоа дека голем број деца со ментална ретардација недоволно го разбираат прочитаниот текст, испитувањето е реализирано така што испитувачот ги читал и речениците и понудените одговори. Доколку испитаникот поради ограничениот капацитет на работната меморија не можел да запомни која било реченица, таа е повторувана повеќепати. Секој точен одговор е вреднуван со еден бод.

Во статистичката обработка на податоците се користени методи на дескриптивната статистика и Kruskal-Wallis тестот.

Methods

Sample

The sample consisted of 90 participants with mild mental retardation, of both sexes, aged from 12 to 15. All participants attended schools for children with intellectual disability.

Whole sample was divided into three subsets with 30 participants in each of them. The first two subsets consisted of monolingual participants with different ethnical origin-Serbian and Romany. Serbian students who speak Serbian language were included in the first subset of monolingual participants-M1. The other subset-M2 consisted of Roma children who speak solely Serbian language due to the fact that they had been assimilated into linguistically predominant environment. The third subset consisted of bilingual, Roma children who speak both, Serbian and Roma language.

Procedure

Possibility of an adequate using of deictic lexemes was determined by Language corpus for the estimation of the deictic lexemes' usage (2). This language corpus consisted of 15 tasks presented as communicative sentences or short discourse. Participants were asked to choose an adequate lexeme within the group of several deictic words that had been presented at the end of each task. Target words belong to personal, spatial and temporal deixis. In previous research, in the group of children with hearing impairments, students were asked to write an adequate word (2). Baring in mind that many children with mild mental retardation do not understand written text, special education teacher was reading sentences and multiple choices as well. If the student could not recall certain sentence due to constrains in capacity of working memory it was read more than once. Each correct answer was assigned with one point.

Methods of descriptive statistics and Kruskal-Wallis test were employed in statistical data processing.

Резултати на истражувањето

Во рамките на контролата на истражувањето, утврдивме значајност на разликата меѓу испитуваните потпримероци во однос на возраста и нивото на интелигенцијата.

Табела 1. Значајност на разликата меѓу испитуваните потпримероци во однос на возраста

Потпримерок (Subset)	N	AS (Mean)	SD
M1 (M1)	30	13.63	1.25
M2 (M)	30	13.80	0.89
Б (B)	30	13.60	1.22

Вредност на тестот = 0.418; df = 2; p = 0.811

Табела 2. Значајност на разликата меѓу испитуваните потпримероци во однос на количникот на интелигенција

Потпримерок (Subset)	N	AS (Mean)	SD
M1 (M1)	30	65.33	4.18
M2 (M)	30	68.87	2.29
Б (B)	30	63.63	3.64

Вредност на тестот = 0.705; df = 2; p = 0.125

Резултатите на испитувањето прикажани во Табелата број 1 и 2 покажуваат дека примерокот е релативно хомоген во односот на возраста и нивото на интелигенција, така да евентуалните разлики во достигнувањата на монолингвалните и билингвалните испитаници не може да се објаснат со разликите во нивното когнитивно функционирање или хронолошка зрелост.

Табела 3. Просечни достигнувања на испитуваните деца на тестот за процена на употребата на деиктичките лексеми

Потпримероци (Subset)	N	AS	SD	Стд. грешка (Means Difference)	мин. min.	макс. max.
M1 (M1)	30	14.27	0.785	0.143	12	15
M2 (M2)	30	14.50	0.777	0.142	13	15
Б (B)	30	9.20	2.156	0.394	5	13
∑	90	12.66	2.821	0.297	5	15

Results

Significance of the difference between three subsets regarding chronological age and intellectual level was determined prior to statistical processing of obtained results.

Table 1. Significance of the difference between estimated subsets according to chronological age

Subset	N	AS (Mean)	SD
M1 (M1)	30	13.63	1.25
M2 (M)	30	13.80	0.89
B (B)	30	13.60	1.22

Test value = 0.418; df = 2; p = 0.811

Table 2. Significance of the difference between estimated subsets according to intellectual level

Subset	N	AS (Mean)	SD
M1 (M1)	30	65.33	4.18
M2 (M)	30	68.87	2.29
B (B)	30	63.63	3.64

Test value = 0.705; df = 2; p = 0.125

Research results presented in Tables 1 and 2 show that the sample is relatively homogeneous regarding chronological age and intellectual level. Thus, possible differences between monolingual and bilingual students could not be explained by different cognitive functioning or chronological maturity.

Table 3. Average attainments of estimated children in the test for assessment of deictic words usage

Двете групи на монолингвални испитаници точно одговориле на скоро сите поставени прашања. За разлика од нив билингвалните испитаници имале во просек, дури нешто повеќе од 9 точни одговори, што значи дека на повеќето од една третина на поставените прашања имаат дадено неточни одговори.

Табела 4. Значајност на разликата во достигнувањата на монолингвалните и билингвалните деца на тестот за процена на употребата на деиктичките лексеми

Потпримероци (Subsets)	Потпримероци (Subsets)	Разлика во просекот (Means Difference)	p
M1 (M1)	M2 (M2)	- 0.23	0.812
	Б (B)	5.07	0.000
M2 (M2)	M1 (M1)	0.23	0.812
	Б (B)	5.30	0.000
Б (B)	M1 (M1)	- 5.07	0.000
	M2 (M2)	5.30	0.000

Резултатите на истражувањето прикажани во Табелата број 4 покажуваат дека меѓу монолингвалните испитаници со различно етничко потекло нема статистички значајни разлики во односот на степенот на усвоеноста на деиктичките лексеми. Од друга страна пак, двата потпримерока на монолингвалните испитаници постигнуваат статистички значајно подобри резултати во односот на билингвалните испитаници ($p < 0.001$).

Дискусија

Децата со лесна ментална ретардација минуваат низ исти фази на сознајниот и говорно јазичниот развој како и децата со просечни интелектуални способности. Когнитивниот дефицит, недоволната флексибилност на мислените процеси и ограничената способност на спацио темпоралната ориентација може значајно да го одложи времето кога детето лесно почнува да ги користи зборовите кои припаѓаат на личната, просторната, временската и социјалната деикса.

Резултатите прикажани во Табелата број 3 јасно покажуваат дека монолингвалните испитаници постари од 10 години успешно ги решаваат поставените задачи, така што нивните достигнувања се во склад со нивната ментална возраст.

Both monolingual groups had almost all correct answers. In the contrary, bilingual participants attained little more than 9 correct answers on average, which means they had more than one third false answers.

Table 4. Significance of the difference between monolingual and bilingual children in the test for assessment of deictic words usage

Research results presented in Table 4 show that there is no significant difference between two subsets of monolingual participants regarding their ability to understand and properly use deictic words. On the other hand, both subsets of monolingual participants attained significantly higher scores than bilingual participants ($p < 0.001$).

Discussion

Children with mild intellectual disability proceed through the same stages of cognitive and language development as the children with average intellectual capabilities. Cognitive deficits, insufficient flexibility of thought processes and impairments in spatio-temporal orientation could delay period when a child starts to use words which belong to personal, spatial, temporal and social deixis.

Results presented in Table 3 clearly demonstrate that monolingual participants older than 10 successfully resolve most of the tasks in a way that their performances match their mental age.

Со други зборови, кај монолингвалните деца со лесна ментална ретардација процесот на усвојувањето на деиктичките лексеми само е успорен, но не е запрен.

Спротивно на нив, билингвалните деца имаат мошне полоши достигнувања од монолингвалните деца кои се приближно на иста возраст и степен на интелектуално функционирање. Треба да се има во предвид дека просечната вредност на количникот на интелигенција на овие деца е нешто помала од просечните вредности на количникот на интелигенција на монолингвалните испитаници (Табела 2.), но утврдената разлика е надвор од нивото на статистичка значајност. Многу е веројатно дека и самата разлика во степенот на интелектуалното функционирање е условена, барем делумно, со неразбирањето на поставените налози. Според тоа, лошите достигнувања на билингвалните испитаници не може да се објаснат со нивниот интелектуален дефицит. Овие деца немаат стабилна јазична основа ниту во едниот јазик со кој се служат од најраното детство. Затоа често доаѓа до интерференција на шемите на мајчиниот јазик и мнозинскиот јазик на средината во која детето живее. Во услови на ниска јазична компетенција вокабуларот се ограничува на најупотребуваните зборови и синтагми чие значење главно не е условено од контекстот.

Заклучок

Билингвалните деца со лесна ментална ретардација припаѓаат на категоријата семилингвали, односно двојно полујазични деца. Небалансираниот билингвизам претставува најголемо ограничување развојот на нивните говорни, когнитивни и социјални вештини и способности. Раната едукација во мултикултуралното окружение, заснована на поттикнувањето на говорно јазичните способности на детето, како на мајчиниот јазик така и на јазикот на средината во која детето живее, може да доведе до билингвизмот од хендикеп се претвори во компаративна предност децата.

Литература / References

1. **Levinson S, Deixis.** In Horn L. & Ward G. (Eds.) *The Handbook of Pragmatics*, (pp. 97-121). Oxford: Blackwell Publishing, 2004.
2. **Kashikj Z, Beatovikj S.** Deiksa i problem upotrebe deiktichkih leksema kod gluve i nagluve dece, Beogradska defektoloshka shkola, DDJ, Beograd, str. 5-17, 2000.

More precisely, in monolingual children with mild intellectual disability process of deictic lexemes acquisition is just delayed, but it is not stopped.

On the contrary, bilingual children obtained significantly lower scores than their monolingual peers with the same level of intellectual functioning. It is worth mentioning that the average IQ of these children is slightly lower than in monolingual subset (Table 3). However, determined difference is out of the level of statistical significance. It is likely that difference in the level of intellectual functioning could be assigned to misinterpretation of presented sentences. Hence, poor accomplishment of the bilingual students could not be solely explained by their intellectual disability. These children do have solid language base neither in Serbian nor in Romany language. That is why linguistic schemes of the mother tongue are likely to be interfered with the schemes of the second language which is spoken in the environment. In these circumstances of low linguistic competencies vocabulary is usually constrained to the most frequent words and phrases whose meaning is not dependent of context.

Conclusion

Bilingual children with mild mental retardation belong to the category of semilinguists, i.e. twofold semilinguist children. Unbalanced bilingualism could be seen as the biggest disadvantage of these children in the course of development of their language, cognitive and social skills and capabilities. Early education in multicultural society, based upon speech and language stimulation in both, mother tongue and environmental language, could convert bilingualism from handicap to comparative advantage of these children.

3. **Glumbikj N.** Upotreba deiktichkih leksema kod dece s lakom mentalnom retardacijom, Beogradska defektoloshka shkola, Savez defektologa zajednice Srbija i Crna Gora, Beograd, vol. 11, br. 1, str. 107-116, 2005.

**СТРАНИЦА ШТО ВООПШТО НЕ ТРЕБА ДА СЕ ПЕЧАТИ
(КАКО ДА ЈА НЕМА)**